

Василь Мадзігон, доктор педагогічних наук, професор
перший віце-президент АПН України
Григорій Левченко, кандидат педагогічних наук, Вчений секретар
апарату Президії АПН України
м. Київ

ПРОФІЛІЗАЦІЇ СТАРШОЇ ШКОЛИ І ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті досліджується профільне навчання, яке може сприяти диференціації навчально-виховного процесу, розвитку індивідуальних здібностей учнів, самореалізації особистості, розширенню життєвої та соціальної компетентності старшокласників, що впливає на подальший професійний вибір.

Постановка проблеми. Державним стандартом базової і повної середньої освіти передбачена диференціація змісту освіти і вимог до його засвоєння у старшій школі за двома основними рівнями: обов'язкових результатів навчання, визначених цим Стандартом, і профільних, зміст яких визначають програми, затверджені Міністерством освіти і науки України [2]. Цим самим перед педагогічною наукою і практикою поставлено завдання забезпечити науковий супровід і перехід старшої школи на профільне навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми профільного навчання і професійного самовизначення не є новими для вітчизняної педагогічної науки і практики.

Перші спроби профілізації школи проводилися в другій половині XIX століття у зв'язку із створенням трьох типів гімназій (середніх загальноосвітніх навчальних закладів), а саме: класичних з вивченням двох давніх мов; класичних з вивченням латинської мови; реальних. І вся подальша історія розвитку вітчизняної школи так чи інакше пов'язана з її профілізацією.

Особливо ці процеси активізувалися після проголошення незалежності України. У цей час досить швидкими темпами почали з'являтися ліцеї, гімназії, спеціалізовані школи, школи з поглибленим вивченням окремих предметів.

На думку багатьох дослідників, головною метою в здійсненні профільного навчання має бути забезпечення загальнодоступності отримання початкової професійної освіти залежно від індивідуальних здібностей і потреб; забезпечення правильного проведення професійної орієнтації, встановлення наступності, ступеневості між загальною та професійною освітою.

Мета статті – розкрити особливості професійного самовизначення старшокласників у процесі профільного навчання.

Виклад основного матеріалу. Успішність держави, багатство і добробут нації, суспільства великою мірою залежать від інтелектуального потенціалу народу, від освіченості громадян. XX століття, коли швидкими темпами розвивалася наука, продемонструвало, яке значення для кожної країни має її здатність до засвоєння нових знань і використання їх у практичній діяльності. Величезного значення набуває проблема оволодіння знаннями нині – на початку нового століття, у час переходу людства від індустріального до інформаційного суспільства.

Розвиток світового і, зокрема, європейського освітнього простору, об'єктивно вимагає від української школи адекватної реакції на процеси реформування загальної середньої освіти, що відбуваються у провідних країнах світу. Загальною тенденцією розвитку старшої школи є її орієнтація на широкую диференціацію, варіативність, багатопрофільність, інтеграцію загальної і допрофесійної освіти.

Загальна мета сучасної освіти – створити найкращі умови для самопізнання, саморозвитку, а потім і самореалізації власної сутності кожної особистості.

Одна із таких умов – профілізація навчання в старшій школі, метою якого є забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої, профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

Профільним є такий вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів та створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті та

ПРОФІЛІЗАЦІЇ СТАРШОЇ ШКОЛИ І ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

структурі організації навчання. Воно спрямоване на набуття старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

На наш погляд, найбільш точно сутність профілізації старшої школи окреслив Президент АПН України В.Г.Кремень, наголошуючи, що мета її – “створити можливості кожному учню стати самим собою”. А тому перед закладами освіти стоїть завдання – створити кожному учню можливості стати самим собою, обрати ті предмети, вивчення яких йому буде потрібне в контексті майбутнього професійного самовизначення.

Досягти цього можна за рахунок:

- по-перше, створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;

- по-друге, виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;

- по-третє, формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенцій учнів на допрофільному рівні, спрямування старшокласників щодо майбутньої професійної діяльності;

- по-четверте, забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою

і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

Профілізацію школи передусім можна розцінювати як певну допрофесійну, профорієнтаційну роботу. Відповідно до вибраного профілю у загальноосвітньому закладі учень орієнтуватиметься з вибором майбутньої професії, в якій навчальний заклад піти навчатися після школи, які знання для цього йому потрібні.

Введення профільного навчання сприятиме створенню кращих умов для диференціації навчально-виховного процесу, розвитку індивідуальних здібностей учнів, самоорганізації, самореалізації особистості, розширення життєвої та соціальної компетентності старшокласників, зміст мотивів навчання, що мають бути зорієнтовані передусім, на подальший професійний вибір.

Шляхами переходу до профільного навчання в старшій школі є розгалуження мережі різнопрофільних ліцеїв, гімназій, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів), у сільських районах – організація шкільних округів, поширення різних форм дистанційного навчання, створення при вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації ліцеїв для обдарованих учнів.

Зміст освіти у профільній школі складають базові загальноосвітні предмети, профільні загальноосвітні предмети, елективні (за вибором) предмети.

Базові загальноосвітні предмети реалізують цілі й завдання середньої загальної освіти, є обов'язковими для всіх профілів, становлять інваріантну складову змісту освіти, й повинні відповідати державним загальноосвітнім стандартам.

Цикл профільних загальноосвітніх предметів реалізує цілі, завдання й зміст конкретного профілю навчання. Профільні предмети є обов'язковими для вивчення всіма учнями, які обрали даний профіль, і входять до інваріантної частини навчального плану.

Елективні (за вибором) навчальні предмети забезпечують внутріпрофільну спеціалізацію, поглиблюють і розширюють зміст профільних предметів або забезпечують профільну прикладну і початкову професійну підготовку.

Структуру профільного навчання можна представити у вигляді моделі (див. рис. 1)

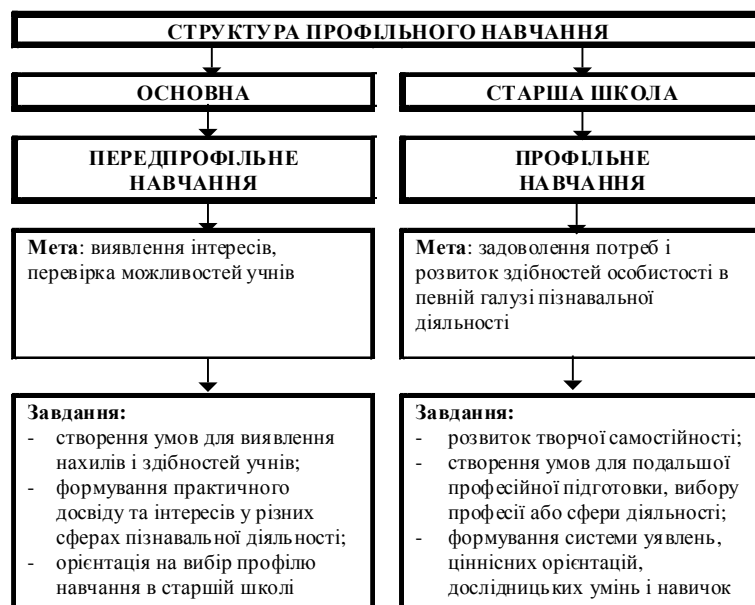

Рис.1. Модель профільного навчання

ПРОФІЛІЗАЦІЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ І ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Як видно із рисунка, в основній школі здійснюється передпрофільне навчання, мета якого – виявлення інтересів, перевірка можливостей учнів для професійної діяльності у тій чи іншій сфері.

Реалізація змісту базових, профільних і елективних курсів у загальноосвітніх закладах з профільним навчанням повинна забезпечувати: з одного боку – належний рівень загальноосвітньої підготовки, а з другого – спеціалізовану поглиблену підготовку до майбутньої професійної діяльності.

“Концепцією профільного навчання в старшій школі” [3] передбачено такі напрями профілізації старшої школи: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, художньо-естетичний, спортивний, технологічний.

У ході навчання учнів за технологічним напрямом забезпечується:

- формування технічного кругозору і відповідний рівень освіти, закріплення на практиці знань і вмінь про перетворювальну діяльність, спираючись на закони та закономірності розвитку природи, суспільства, виробництва і людини;

- ознайомлення школярів із місцем і роллю інформаційно-комунікаційних технологій в сучасному виробництві, науці, повсякденному житті та їх підготовку до раціонального використання комп’ютерних засобів при розв’язуванні задач, пов’язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням, передаванням;

- ознайомлення та залучення учнів до неї з різними видами предметно-перетворюючої діяльності, формування необхідних для цього знань і вмінь, навчання учнів способів поведінки з різноманітними засобами праці;

- створення умов для професійного самовизначення, обґрунтованого вибору професії з урахуванням власних здібностей, уподобань та інтересів;

- формування в учнів культури праці, навичок раціонального ведення домашнього господарства, культури, побуту, відповідальності за результати власної діяльності, комплексу особистісних якостей, потрібних людині як суб’єкту сучасного виробництва і культурного розвитку суспільства;

- виховання активної життєвої позиції, професійної адаптивності, готовності до безперервної професійної освіти, конкурентної боротьби на ринку праці, потреби ініціативно включатися у систему нових економічних відносин, в підприємницьку діяльність;

- створення умов для реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання, виховання та

розвитку особистості [2, 52].

Як бачимо, основним завданням профілізації школи є забезпечення професійного самовизначення старшокласників.

Вибір професії є рішенням, яке має надзвичайно важливе значення в усьому подальшому житті випускника школи. Цей вибір виникає не на пустому місці, а є результатом багаступеневого тривалого процесу професійного самовизначення учня. Нині більшість дослідників схиляються до такої його періодизації: 1 – період фантазій (4 – 10 років); 2 – період спроб (10 – 15 років); 3 – період реалістичного вибору (15 – 18 років). Паралельно з цим можна виділити й три етапи профільної диференціації в навчанні учнів основної і старшої школи.

На першому етапі (5 – 7 класи) відбувається формування профільних інтересів. Тут формується свідомий вибір рівня навчальної діяльності (базовий, основний, поглиблений, творчий). У процесі навчальної, ігрової та інших видів діяльності формуються пізнавальні інтереси та мотиви пізнання учнів. На цьому етапі важливу роль відіграють різноманітні форми позакласної роботи з профільних предметів.

Другий етап (8 – 9 класи) – це етап становлення профільних намірів. На цьому етапі дуже важливо здійснити оцінку комплексу індивідуальних особливостей підлітка з позиції його готовності до успішного навчання за певним профілем, попередження дезадаптації в умовах виникнення навчальних труднощів. Важливо досягти усвідомлення учнем себе як суб’єкта вибору профільного навчання. На даному етапі технології, що використовуються у системі курсів за вибором, повинні бути орієнтовані на те, щоб учень отримав таку практику, яка допоможе йому краще оволодіти загальнонавчальними вміннями і навичками, які дозволять йому успішно засвоювати програму старшої профільної школи.

На третьому етапі (10 – 11 класи) здійснюється безпосередня реалізація профільного навчання. Вона забезпечується адекватним профілю змістом базових, профільних і елективних предметів, організацією самостійної творчої роботи учнів. Такий підхід дозволяє кожному учневі повною мірою здійснювати свої індивідуальні профільні освітні програми, включаючи в них ті або інші профільні й факультативні курси, розвивати загальні навички розумової праці, раціональних шляхів її виконання й оцінювання її результатів [4].

Сам вибір професії випускником школи також неправомірно розглядати як одноразовий акт, бо він відбувається у віці, коли молода людина ще

ПРОФІЛІЗАЦІЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ І ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

не має вичерпної інформації ні про себе, ні про свої можливості, ні про світ професій тощо. До того ж у юнацькому віці інтереси, які істотно впливають на вибір майбутньої професії, є нестійкими. На жаль, наша система професійної підготовки побудована так, що змушує школяра робити професійний вибір у 14 – 15 або 16 – 17 років, і в разі помилки досить важко щось змінити без значних затрат часу, енергії, грошей тощо.

Професійне самовизначення в ідеальному варіанті має забезпечувати гармонійне поєднання потреб суспільства й інтересів особистості при виборі конкретної професії, оволодіння нею. Слід зазначити, що саме професійне самовизначення трактується неоднозначно. Існує кілька підходів до його визначення, кожний з яких залежно від особливостей соціально-економічного розвитку суспільства у певний період був домінуючим. Соціологічний підхід визначає професійне самовизначення як серію завдань, що ставила держава перед особистістю в плані набуття нею певної професії. Соціально-психологічний підхід розглядає професійне самовизначення як процес прийняття людиною рішень щодо вибору майбутньої професії з урахуванням своїх уподобань і об'єктивних потреб суспільства. Диференційно-психологічний підхід основний акцент робить на формуванні індивідуального стилю життя, складовою якого є трудова діяльність.

Останнім часом завдяки демократизації та гуманізації суспільства, лібералізації економіки тощо, на перший план вийшов саме диференційно-психологічний підхід до тлумачення поняття професійного самовизначення.

Щодо визначення пріоритетів відповідних напрямів навчально-виховної, зокрема профорієнтаційної роботи, це передбачає відмову від переважного розвитку домінантних сторін особистості, пов'язаних із майбутньою професією. Розвиток професійної домінанти повинен визначати зміни структури особистості в цілому й бути одним із провідних факторів її удосконалення. Такий підхід зокрема передбачає перенесення відповідальності за власний розвиток, у тому числі прийняття рішення про вибір професії, з держави на особистість. Зрозуміло, що значення допомоги людині у виборі професії не повинно зменшуватися. Проте остаточне рішення й відповідальність за власний розвиток залишається за особистістю.

Зміна пріоритетів у виборі професії пов'язана як з розвитком учня, так зі зміною його соціальної ситуації. У старшому шкільному віці здебільшого проблема вибору майбутньої професії набуває для

учнів актуальності та соціальної значущості.

Слід зазначити, що професійне самовизначення це не лише одноразовий вибір професії, а й перманентний процес самопізнання, формування інтересів основних та резервних професійних намірів, професійної перспективи, визначення напрямів перекваліфікації, що триває усі етапи навчальної та трудової діяльності людини.

Основою професійного самовизначення є самопізнання та об'єктивна самооцінка індивідуальних особливостей, порівняння своїх професійно важливих якостей і можливостей з вимогами професій та кон'юнктурою ринку праці. Воно зумовлюється особистісним самовизначенням, що, як правило, складається в кінці підліткового віку й ґрунтується на інтересах та прагненнях суб'єкта.

Отже, щоб підготувати молоду людину до професійного самовизначення потрібно:

- сформуванню установки на власну активність та самопізнання як основу професійного самовизначення;
- ознайомити зі світом професій, кон'юнктурою ринку праці, правилами вибору професії;
- забезпечити самопізнання та формування "образу Я" як суб'єкта професійної діяльності;
- сформувати вміння аналізувати види професійної діяльності з урахуванням спорідненості їх за психологічними ознаками й подібністю вимог до людини;
- виробити вміння порівнювати "образ Я" з вимогами професій до особистості та кон'юнктурою ринку праці, створити на цій основі професійний план і перевіряти його;
- створити умови для перевірки можливостей самореалізації у різних видах професійної діяльності організацією професійних проб;
- забезпечити розвиток професійно важливих якостей особистості;
- сформувати мотивацію і психологічну готовність до зміни професії і переорієнтації на нову діяльність;
- виховувати загальнолюдські та загальнопрофесійні якості й розумні потреби.

Досягти цього можна за рахунок реалізації принципу індивідуалізації у профільному навчанні.

Як зазначалося вище, профільне навчання розглядається як вид диференційованого навчання.

На сьогоднішній день в освітньому просторі функціонують п'ять моделей, які так чи інакше можна застосовувати і для профільного навчання старшокласників. Охарактеризуємо їх.

У селективно-поточній моделі навчальний процес здійснюється в потоках різного рівня навчальних досягнень учнів. Потоки можуть мати

ПРОФІЛІЗАЦІЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ І ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

у своїй структурі кілька груп. Для розподілу учнів на потоки перед початком навчання здійснюється діагностичне тестування. За його результатами учні розподіляються, як правило, на три потоки: високого рівня навчальних досягнень, середнього і низького. Перегрупування учнів між потоками здійснюється рідко. Найчастіше за умови невиконання учнем програми його переводять на потік нижчого рівня. Час вивчення навчального матеріалу і його обсяг для кожного потоку жорстко регламентований. Усі учні потоку навчаються за єдиними вимогами. Єдиним є і спосіб навчання. Індивідуальна робота з учнями проводиться надзвичайно рідко, коли виникають проблеми з навчанням. Учні одного потоку незалежно від їх індивідуальних особливостей, рівня розвитку здібностей рухаються за єдиною наміченою траєкторією. Ця модель має дуже незначні можливості для задоволення пізнавальних інтересів і потреб учнів.

Селективно-груповою моделлю навчання передбачає поділ класів на рівневі підгрупи. Учень може обирати певний рівень навчання з кожного предмету. За результатами тестування кілька разів на рік здійснюється перегрупування учнів. Учень може залишатися на тому ж рівні навчального матеріалу, що і до тестування, обирати собі спрощений варіант навчання, чи претендувати на більш високий рівень. Варіативність змісту всередині рівневих підгруп з кожного предмету не передбачена, учень має можливість обирати певні предмети, але доля їх у загальному обсязі навчального матеріалу невелика.

Спосіб навчання, обсяг навчального матеріалу і час для його опанування є єдиним для окремої рівневої підгрупи.

Серед учнів проводиться певна робота з вибору ними рівня навчання, здійснюється формування загальнонавчальних умінь і навичок. Проте індивідуальна робота із учнями проводиться, як правило, лише у проблемних випадках.

Третьою моделлю навчання є модель, у якій учні формуються в групи змішаних здібностей. Такі групи є за своїм гетерогенним складом відносно постійні, але всередині їх часто утворюються короткотермінові групи. У цих підгрупах, які, як правило, нечисленні за складом, і здійснюється переважно навчання. По закінченні вивчення певної навчальної одиниці проводиться тестування, за результатами якого може здійснюватися перегрупування учнів. Приділяється певна увага навчанню учнів в умовах малих груп, і функціонування групи розглядається як важлива

умова успішного навчання.

Учні можуть обирати для навчання певні предмети, проте можливості вибору окремими учнями змісту навчання з різних предметів дуже обмежені. Кожну навчальну одиницю учень може вивчати на спрощеному, середньому і підвищеному рівні. Вимоги до знань на усіх трьох рівнях чітко фіксовані. Існують певні можливості у варіюванні часу навчання. Так, наприклад, якщо учень не засвоїв певний матеріал він потрапляє у групу вирівнювання і має можливості для додаткового опанування навчальним матеріалом обраного ним рівня. Коли всі учні засвоять зміст навчання на достатньому рівні, вони переходять до вивчення наступної змістової одиниці. Головна увага, як і у попередніх моделях, приділяється когнітивному навчанню.

Під час діагностування досягнення учнів найчастіше порівнюються з іншими учнями і приймається рішення про доцільність переходу цього класу на вивчення наступної одиниці навчання.

Ця модель навчання передбачає певну допомогу учням у виборі рівня навчання, формування і розвитку навчальних умінь. Індивідуальна робота при організації навчання за цією моделлю здійснюється рідко, найчастіше при виникненні певних проблем у навчально-виховному процесі.

Згідно з інтегративною моделлю навчання учні поділяються на групи, гетерогенний склад яких відносно постійний, але всередині його часто виділяються певні підгрупи. Ці підгрупи гетерогенні за багатьма показниками. Перегрупування здійснюють лише у тому випадку, коли змінюються інтереси учнів або з метою розвитку учня його доцільно ввести до складу іншої підгрупи.

В умовах цієї моделі учні мають ширші можливості вибору предметів для навчання. У змісті навчання передбачено не лише когнітивні знання, а й такі, що забезпечують загальний розвиток особистості.

У навчальному плані є певне ядро, що включає не лише когнітивні предмети. Предмети можуть достатньо варіюватися. У навчанні приділяється велика увага виконанню учнями проєктів, вивченню комплексних міжпредметних тем.

В учнів є достатньо можливостей для диференціації навчання за інтересами. Зміст, обсяг, форми навчання значною мірою визначаються інтересами, можливостями, бажаннями учнів. До учнів висувуються індивідуальні вимоги.

У процесі вивчення певного предмету учні

ПРОФІЛІЗАЦІЇ СТАРШОЇ ШКОЛИ І ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

можуть значно поглиблювати свої знання.

Велику увагу тут приділяють діагностиці у навчанні. Діагностується рівень не лише навчальних, а й особистісних досягнень учнів. Головна увага спрямована не на порівняння одного учня з іншими, а на порівнянні теперішніх досягнень учня з його попередніми результатами. Простежується динаміка росту за багатьма показниками.

Головна відмінність наступної моделі навчання – інноваційної – від попередньої у тому, що приділяється велика увага не лише розвитку кожної індивідуальності, а й забезпеченню взаємодії кожної особистості з класом і суспільством у цілому.

У змісті навчання передбачено вивчення групових і соціальних процесів. Багато уваги приділяється навчальному співробітництву і взаємодії в учнівському колективі.

Зміст, обсяг, терміни навчання значною мірою адаптовані до учнів – їх бажань, інтересів, можливостей. Як і у попередній моделі, передбачаються виконання проєктів, завдань міжпредметного характеру.

Діагностика у навчанні спрямована на виявлення навчальних особистісних досягнень учнів, а також їх соціальний розвиток.

У розвитку технологічного підходу в освіті можна виділити три основні напрями.

Перший напрям – емпіричний. Для нього характерні невизначені цілі навчання, які обмежуються вимогами діючих програм. Відсутнім є зворотний зв'язок про стан навченості і розвитку учнів. Дані про учнів обмежуються результатами їх успішності з окремих предметів. Освітній процес вибудовується на основі узагальнення досвіду найбільш успішних учителів.

Другим напрямом є алгоритмічний, який передбачає чітке планування результатів навчання, діагностику результативності освітнього процесу. Педагогічні дослідження у цьому напрямі проводяться уже майже півстоліття. Це – дослідження, пов'язані з програмованим навчанням 60-х років, теорією проблемного навчання 70-х років минулого століття.

Починаючи з 90-х років ХХ ст., для педагогічних технологій стає характерним імовірнісний характер освітнього процесу. Стверджується можливість індивідуальної траєкторії руху людини в освітньому процесі. Суттєво змінюється мета педагогічної діагностики: з виявлення вузьких місць в освітньому процесі і його корекцій до виявлення і прогнозування розвитку кожної людини на всіх етапах цього процесу [1, 158 – 164].

Кожному із вказаних напрямів розвитку освітніх процесів відповідають певні освітні технології.

У рамках емпіричного напрямку склалися традиційні методики навчання. Характерні методи навчання – пояснювально-ілюстративний та евристичні. Діагностика учнів у рамках традиційних методик здійснюється шляхом усного опитування, письмових контрольних робіт. Результати діагностики фіксуються лише у вигляді кількісних оцінок, спеціальна обробка даних не здійснюється. Не прослідковується динаміка розвитку кожного учня за будь-якими показниками. Методики цього напрямку створені для розв'язання досить обмежених освітніх завдань, як правило, з окремих предметів.

Модульно-блочні і цільноблочні технології характерні для другого напрямку на відміну від традиційних методик, де основною навчальною одиницею є заняття, у рамках модульно-блочних і цільноблочних технологій йде укрупнення навчальних одиниць – модуль або цикл занять. Крім пояснювально-ілюстративного і евристичного, застосовуються також методи програмування, проблемні. Застосовується також лекційно-семінарська система, яка існує сьогодні у вищих навчальних закладах і є типовим представником цільноблочних технологій навчання. Діагностика навчальних досягнень учнів здійснюється шляхом усного чи письмового опитування, заліків після вивчення теми. Спеціальна обробка даних діагностик також не проводиться. Третьому напрямку розвитку освітніх технологій відповідають інтегральні технології. Для них характерним є використання різних методів навчання: пояснювально-ілюстративного, евристичного, програмування, проблемного моделювання. Різноманітними є і організаційні форми навчання: семінар, самостійна робота, практикум. Результати діагностики у вигляді усного письмового чи тестового опитування фіксуються і обробляються. Інтегральні технології передбачають планування результатів навчання у вигляді цілей, які можна діагностувати. Характерним є укрупнена структура освітнього процесу – виділяються укрупнені одиниці змісту навчання. Здійснюється моніторинг успішності учнів і проєктуються наступні етапи освітнього процесу. Як правило, застосовується сучасне комп'ютерне та інформаційне обладнання в освітньому процесі.

Висновок. У процесі підготовки дітей до свідомого вибору професії, а разом з тим і профілю навчання у старшій школі, батьки і педагоги повинні доводити ним, що немотивований, випадковий вибір професії спричиняє плінність

ВИВЧЕННЯ КУРСУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ВАЖЛИВОГО КОМПОНЕНТА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ

кадрів у всіх сферах діяльності, зниження продуктивності праці.

Щоб дати дитині обґрунтовану пораду щодо вибору нею професії, сфери трудової діяльності, треба знати її індивідуальні особливості та якості. Вивчати особистість дитини з цією метою необхідно за такими основними напрямками:

1. Спрямованість особистості (що хоче дитина) Цей напрям передбачає вивчення інтересів, нахилів, переконань, ідеалів.

2. Здібності й обдарування молодшої людини (що вона може), індивідуально-психологічні особливості, які є суб'єктивними умовами успішного виконання певного виду діяльності. Це може проявлятися у певному виді діяльності (технічній, музичній, природничій, педагогічній, організаторській тощо), характеризуватися швидкістю, глибиною оволодіння способами і прийомами певної діяльності.

3. Характер чи окремі якості особистості (що вона собою являє). Характерологічні особливості учня проявляються у різних видах психічних

реакцій, тобто в його поведінці в різних життєвих умовах і ситуаціях.

4. Життєві професійні плани школяра. Особистість школяра слід вивчати за попередньо продуманим планом. При цьому потрібно чітко передбачати, які саме якості особистості повинні досліджуватися на певному етапі.

1. Гузеев В.В. *Планирование результатов образования и образовательная технология*. – М.: Народное образование, 2000. – 240 с.

2. *Державний стандарт базової і повної середньої освіти*. – К., 2004. – 76 с.

3. *Концепція профільного навчання в старшій школі*. – К., 2003. – 16 с.

4. Сербіна Н.О. *Природничо-математичний освітній маршрут // Концепція профільного та професійного навчання в старшій школі: умови реалізації. Матеріали обласної науково-практичної конференції (24 листопада 2004 року)*. Частина I. – Кіровоград : ОППО імені Василя Сухомлинського, 2005. – С.35 – 39.

Мирон Вачевський, кандидат економічних наук, професор

*Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка*

ВИВЧЕННЯ КУРСУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ВАЖЛИВОГО КОМПОНЕНТА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ

У статті досліджується актуальна проблема економічної освіти у ВНЗ, обґрунтовується необхідність всебічного вивчення майбутніми маркетологами, крім економічних дисциплін, інтелектуальної власності, що є основою формування професійних компетенцій у сучасних умовах ринкової конкуренції.

Актуальність проблеми. Важливою умовою здобуття якісної економічної освіти, **формування в майбутніх маркетологів професійних компетенцій**, підготовки їх до успішної фахової діяльності в економічній сфері нинішнього динамічного суспільства є засвоєння **основ курсу інтелектуальної власності**, мета якого – формування вмінь та навичок з управління інтелектуальною власністю, використання патентної документації у процесі трудової діяльності.

У ринковій економіці суттєво зростає роль результатів розумової (творчої) праці людини, до яких відносять: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки (торговельні марки), географічні зазначення, сорти рослин і

породи тварин, комерційні таємниці, твори літератури та відеограми. Ці та інші результати розумової праці мають назву “об’єкти права інтелектуальної власності” або “інтелектуальна власність”, знання яких необхідні сучасним маркетологам.

Найважливішим компонентом системи економічної підготовки маркетологів є зміст навчання, тобто система освіти в галузях інтелектуальної власності, маркетингу, менеджменту, наукової інформації, економіки – те, що в зарубіжних країнах лежить в основі високоєфективної підготовки фахівців.

Аналіз останніх публікацій – науково-методичної та спеціальної педагогічної літератури, проведений у процесі дослідження даної